

Bittner, Karolina

"Ziemie Zachodnie i Północne Polski w propagandzie lat 1945-1948", Radosław Domke, Zielona Góra 2010 : [recenzja]

Res Historica 32, 196-197

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Radosław Domke, *Ziemie Zachodnie i Północne Polski w propagandzie lat 1945–1948*, Zielona Góra 2010, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, ss. 310

W historiografii najnowszych dziejów Polski ważne miejsce zajmuje myśl zachodnia i jej realizacja po II wojnie światowej. Wśród bogatej literatury zwraca uwagę praca Radosława Domke poświęcona propagandzie Ziemi Zachodnich i Północnych w latach 1945–1948. Imponuje materiał źródłowy pracy. Autor korzystał bowiem ze zbiorów archiwów państwowych w Krakowie, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu i Zielonej Górze, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, a także Akt Wojewódzkiego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu i Szczecinie, zgromadzonych w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej.

Książka składa się z sześciu rozdziałów, z których każdy opatrzony jest tytułem zapowiadającym treść.

W rozdziale pierwszym: *Przejęcie przez Polskę Ziemi Odzyskanych po II wojnie światowej*, autor przedstawił międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania powojennych granic Polski, migracje ludności na Ziemi Zachodnie i Północne oraz specyfikę tego terenu. Dokonała przez niego charakterystyka administracyjna, społeczna i gospodarcza Ziemi Odzyskanych jest doskonałym wprowadzeniem do kolejnych, właściwych rozdziałów. Pozwala czytelnikowi lepiej zrozumieć mechanizm propagandy zastosowany wobec tych terenów.

W rozdziale drugim: *Propaganda prasowa dotycząca Ziemi Zachodnich i Północnych w prasie krajowej 1945–1948*, badacz dokonał szczegółowej analizy gazet, m.in. „Przeglądu Zachodniego”, „Robotnika”, „Kuriera Szczecińskiego”, „Trybuny Robotniczej”, „Polski Zachodniej” i „Rzeczpospolitej”.

Kolejne rozdziały poświęcone są propagandzie audiowizualnej i wizualnej. Autor sięgnął do audycji Polskiego Radia w Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu, by zobrazować, jak często i w jaki sposób mówiono o Ziemiach Zachodnich i Północnych na antenie radiowej. Przyjęty przez badacza chronologiczny układ

audycji nadawanych w latach 1945–1948 pozwolił uchwycić zmiany w prezentowaniu problematyki Ziemi Odzyskanych. Autor przytoczył przykłady propagandy adresowanej do dzieci, np. słuchowiska *Z biegiem Odry* oraz *W Wigilię św. Mikołaja*. R. Domke dokonał też analizy filmów fabularnych z drugiej połowy lat czterdziestych, w których wykorzystano problematykę Ziemi Zachodnich i Północnych. Zwrócił uwagę zarówno na przekazywane treści, jak i język propagandy filmowej. I tu pojawia się pierwsza uwaga. W marcu 1945 r. powstała specjalna Kronika Filmowa poświęcona kołobrzeskim zaślubinom z morzem, o czym autor w ogóle nie wspomina. Wskazane byłoby też zwrócenie większej uwagi na sam akt zaślubin.

W rozdziale czwartym: *Propaganda wizualna*, R. Domke przedstawił indoktrynację za pomocą plakatów, ulotek, wystaw, imprez masowych etc. Omówił więc wydarzenia takie, jak Wystawa Ziemi Odzyskanych we Wrocławiu, Tygodnie Ziemi Zachodnich, Dni Morza, uroczystości Trzymamy Straż nad Odrą w Szczecinie czy mniej znany Miesiąc Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (7 X–7 XI 1948 r.). Sporo uwagi poświęcił plakatowi propagandowemu.

Kolejny rozdział dotyczy propagandy środowisk emigracyjnych, a ściślej – ich roli w kreowaniu obrazu Ziemi Zachodnich i Północnych. Na podstawie prasy rządu londyńskiego autor przedstawił m.in. różnice w propagandzie „ośrodka londyńskiego” w stosunku do propagandy krajowej.

W ostatnim rozdziale: *Propaganda w nauce i szkolnictwie*, zaprezentowana została działalność naukowo-popularyzatorska Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych, Instytutu Zachodniego oraz Komisji Ustalania Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.

Radosław Domke w sposób wnikliwy i analityczny przedstawił propagandowy obraz Ziemi Zachodnich i Północnych. Stosunkowo niewiele uwagi poświęcił jednak Ziemiom Pół-

nocnym, a zwłaszcza Kołobrzegowi. Myślę, że warto byłoby zapoznać się z zasobami Archiwum Państwowego w Koszalinie.

Walorem pracy jest niewątpliwie wykorzystanie źródeł wizualnych i audiowizualnych. Media bowiem, a zwłaszcza radio, kreowały obraz Ziemi Zachodnich i Północnych, m.in. zachęcając do osiedlania się na tych terenach.

Zwraca uwagę stosowanie przez R. Domke, co podkreślił we wstępie, wymiennie termi-

nów „Ziemia Zachodnie i Północne” oraz „Ziemia Odzyskane”. Ten drugi termin, ze względu na swoją emocjonalną wartość i jednoznaczne konotacje z propagandą okresu PRL, zarzucony został przez większość współczesnych historyków. Złożmy to jednak na karb *licentia poetica* autora.

Karolina Bittner
Poznań